

YENİ TÜRK EDEBİYATI

ARAŞTIRMALARI

Modern Turkish Literature Researches

Ocak-Haziran 2016/8:15 (120-137)

***SAFİYE EROL'UN ÜLKER FIRTINASI ROMANINDA AŞKIN RENKLERİ VE
BENLİK ÜZERİNDEKİ TESİRLERİ¹***

Duygu Dinçer²

ÖZ

Bu çalışmanın amacı Safiye Erol tarafından yazılan *Ülker Fırtınası* adlı romandaki aşk temasını Lee'nin (1977) aşk tarzları teorisi ve Aron, Aron ve Smollan'ın (1992) ben tasavvuruna ötekini katma modeli bağlamında incelemektir. Bu amaçla Nûran ve Sermet ile Nûman ve Eglantin arasındaki iki romantik ilişki incelemeye tabi tutulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre Nûran eros, agape ve mania; Sermet eros, ludus ve mania; Nûman ludus, eros, mania ve agape; Eglantin ise ludus ve pragma aşk tarzlarına sahiptir. İlişkileri sırasında Nuran'ın ben tasavvuruna Sermet'i de kattığı gözlenmiştir. Bu çalışma iki güncel psikolojik yaklaşımı, ilk kez *Ülker Fırtınası* romanını incelemek üzere kullanarak Türkçe literatüre katkıda bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Ülker Fırtınası*, aşk tarzları, benlik, ben tasavvuruna ötekini katma.

ABSTRACT

**THE COLORS OF LOVE AND THEIR EFFECTS ON SELF IN THE NOVEL
ÜLKER FIRTINASI BY SAFİYE EROL**

The aim of this study is to examine love concept in the novel, titled *Ülker Fırtınası*, written by Safiye Erol in the light of theory of colors of love (Lee, 1977) and the inclusion of other in the self model (Aron, Aron and Smollan, 1992). For this purpose, two romantic relationships between Nuran-Sermet and Numan-Eglantin in the novel were investigated. According to the results, Nuran has eros, agape and mania love styles; Sermet has eros, ludus and mania love styles; Numan has ludus, eros, mania, agape love styles and finally, Eglantin has ludus and pragma love stles. It was observed that Nuran has included Sermet in her self during their

¹ Bu makale, 4 Aralık 2014 tarihinde İstanbul Şehir Üniversitesi ile Kubbealtı Akademisi işbirliğince düzenlenen *Safiye Erol Sempozyumu: Kadın Yazarlığın Tarihi II*'de sunulan "Ülker Fırtınası'nda Aşkın ve Benliğin Değişen Yüzleri: Psikososyal Bir İnceleme" adlı bildirinin genişletilmiş hâlidir.

² Araştırma Görevlisi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı, e-posta: duygu.dincer@marmara.edu.tr.

romantic relationships. Therefore, this study contributes to Turkish literature by using two current psychological approaches for the first time to examine *Ülker Fırtınası*.

Keywords: *Ülker Fırtınası*, love styles, self, the inclusion of other in the self.

*Âşk, eğer kıyâmete kadar târif edilse,
yüz kıyâmet geçer, bahis tamam olmaz.
Safiye Erol, Makaleler, s. 325*

Giriş

“Aşkın hakikatinden bahsetmek imkansız” ve “atomla oynamak kadar tehlikeli” bir iş olsa da bu “gizli ve kutlu mayayı”, “tezahürleri ve kişiyi terbiyeci edici” yönleri itibariyle kaleme alma hüneri sergileyen (Erol, 2010: 323) ve onu, edebi ürünlerinin nirengi noktalarından biri olarak tayin eden Safiye Erol, Türk edebiyatının nevi şahsına münhasır mütefekkirlerinden biridir. Eserlerini kurgularken beşeri aşkı, güçlü öznel dönüşümlerin anahtarı kılan ve ana karakterlerini öz'lerindeki ilahi cevherle buluşturan bir güzergah izleyen mütefekkir, ifadeleriyle “öğretilemez haykırışlarını” (Açıkgöz, 2002: 44) duyurmakta; yani aşkın seslenişlerini, eserleri aracılığıyla, işitmeye açık olanlarla buluşturmaktadır. Bu çalışma da içerik itibariyle Erol'un kaleminden dillenen aşkı mercek altına almakta ve *Ülker Fırtınası*³ adlı eseri üzerinden aşk ve benlik mefhumlarını incelemeyi amaçlamaktadır. Bu maksatla çalışmada, romanın ana karakterlerinden Nûran ve Sermet ile Nûman Bey ve Madam Schneider (Eglantin) arasındaki aşk ilişkileri Lee'nin *Aşkın Renkleri Teorisi* (1977) ile Aron, Aron ve Smollan'ın *Ben Tasavvuruna Ötekini Katma Modeli* (1992) aracılığıyla incelemeye tabi tutulmuştur.

Ele alınan, aşk temalı bir roman olduğunda şüphesiz ki gerek araştırmacıların gerekse okurların sorması gereken ilk sorular arasında “Yazar aşk temasını nasıl işlemiştir?”, “Romandaki karakterlerin aşka ilişkin tutumları nasıl kurgulanmıştır?” ve “Aşk, kahramanların benliklerinde ya da yaşamlarında nasıl bir etki yaratmış, ne tür izler bırakmıştır?” olacaktır. Bununla birlikte bir romanda beşeri aşk, *Ülker Fırtınası*'nda olduğu gibi, kişinin benliğinin üzerindeki örtüyü kaldırmak ve içindeki ilahi mahiyetin ifşa olması için bir menzil oluşturmak suretiyle ele alınıyorsa yukarıdaki sorulara “Kahramanları beşeri aşktan aşkınlığa, ilahi bir muhtevayla hemhal olmaya götüren yol nasıl bir seyir izlemektedir?” sorusu da eklenmelidir. Bu makale, *Ülker Fırtınası* romanı bağlamında

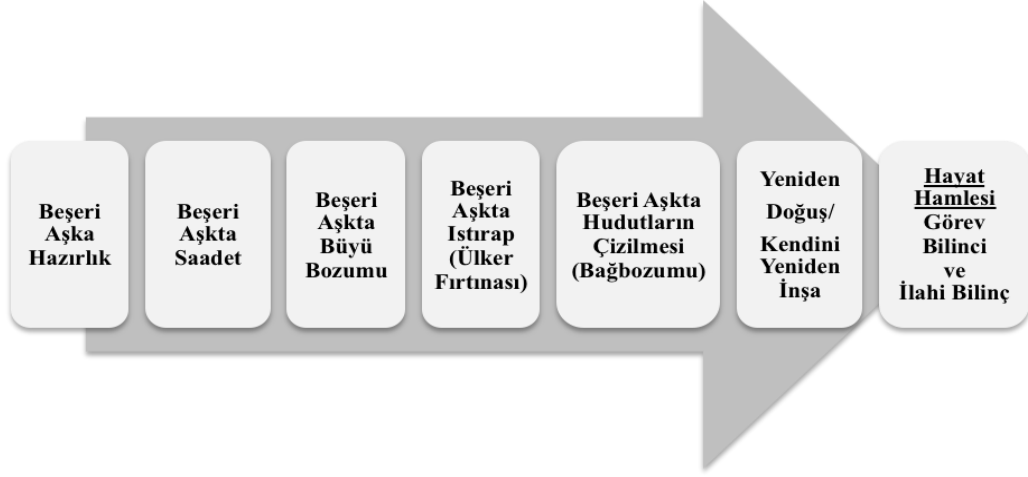
³ Açıkgöz tarafından belirtildiği üzere *Ülker Fırtınası* 1935'te yazılmış, 1938'de Yunus Nadi Bey'in onayıyla Cumhuriyet Gazetesi'nde tefrika edilmiş ve 1944'te kitap olarak basılmıştır.

yukarıdaki sorulara cevap aramak üzere tasarlanmış olup yapılan tespitler “aşkın seyri” ve “kahramanların aşka ilişkin tutumları” başlıkları altında açıklanmıştır.

1. Aşkın Seyri

1.1. Nûran ve Sermet İlişkisi

Erken yaşta hayatını kaybeden Dilseza Hanım ile emekli asker (doktor) Ali Fethi Bey’in kızı olan Nûran, kuzenleriyle birlikte teyzesi Dilrûba Hanım ve eniştesi Nûman Bey’in gözetimi altında yetişmiş modern bir genç kızdır. Genç yaşta tahsil için Viyana’ya gitmiş; orada yedi yıl Batı müziği ihtisası yapmış; ülkesine geri döndükten sonra alaturka müziği daha yakından tanınması için düzenlenen toplantıda Udi Sermet ile tanışmıştır. İki genç birbirlerine ilk görüşte âşık olmuş ve aralarındaki ilişki Şekil 1’deki seyir halinde gelişmeye başlamıştır.

Şekil 1. Nûran ve Sermet İlişkisinde Aşkın Seyri

1. *Beşeri Aşka Hazırlık*: Nûran ve Sermet, tanışır tanışmaz yoğun bir romantik hissiyat içerisine girmiş ve güçlü bir çekim duygusu deneyimlemişlerdir. Bu yoğun hissiyatla birlikte tanışmalarından önceki hayatlarının; “yaşayacakları aşka hazırlık” ve “birbirlerini arayış” dönemi olduğunu düşünmüşlerdir:

Nuran: Evet, ben bugün için yetiştim. Viyana’da kış sabahları teori derslerine yetişmek için karanlıkta kalkardım. Vücûdum yataktan ayrılmak istemezdi. Boz ışık içinde yarı seçilen karlı sokaklardan mektebe koşardım. Kendimi hiçbir zaman gevşek bırakmadım. Çok çalıştım, kuvvetimin son zerresini sarfederek kendi kendimi yetiştirdim. Şimdi anlıyorum, bugün içinmiş. Ah bu ne uzun, ne yorucu, ne yürekler tüketici bir hazırlık! (...)

Bütün bu mûsikî, çalışmalar, ferâgatler, bütün bu yaşayış, bu dopdolu gençlik hep bugün içinmiş. Sermet! (45)

Sermet: Ben şimdiye kadar hep meçhul bir hedefin hasretini çekerek yaşadım. Bütün sanatım gayr-i şûûrî bir aramaktı. Ne özlediğimi, ne istediğimi bilmiyordum. Şimdi biliyorum: Ben sizi aradım... (38)

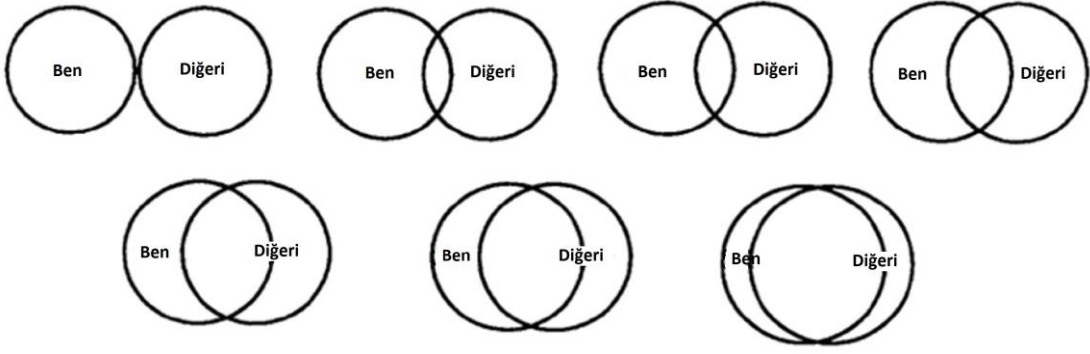
2. *Beşeri Aşkta Saadet:* Çok kısa zamanda ruhen ve bedenden yakınlaşan iki genç, tanışmalarını izleyen ilk üç ayda aşklarının tam saadet devrini yaşamışlardır. Bu dönemde yoğun duygular içinde gelecek planları yapmış, hayatlarının geri kalanında hep birlikte olmayı arzu etmişlerdir:

Seviştiklerinin üçüncü ayı nihâyete ererken evlenmek meselesi artık aralarında kararlaşıp demektir. Bunu ne biri ne öteki açık kelimelerle söylemedi ama, Sermet meselâ şöyle konuşuyordu: “Nûran, biz ihtiyarladığımız zaman... Nûran, kış geceleri iyi kitaplar okuyalım... Nûran, ilk fırsatta Atina'ya gideceğiz... ilah... “Nûran da sırası geldikçe buna benzer şeyler söyler, “ileride” ve “biz” diye başladığı cümlelerde hep çalışma ve sevgi dolu bir âtiden bahsedirdi. Sermet'le Nûran'ın evlenmesinden daha tabii bir şey olamazdı (49).

Nûran, bu aylarda yaşadığı aşk ve saadet nedeniyle beden adeta yenilendiğini, capcanlı ve taptaze bir vücuda kavuştuğunu hissetmiştir:

Nûran seviyordu. Durması, yürümesi, yatması her şeyi değişmişti. Kanı en coşkunun, en güzel duygularla aşılandıktan sonra sanki eski vücut gitmiş, yerine her zerresi bahtiyarlık senfonisi saran, her zerresinden zevk ve saâdet taşan yeni bir vücut gelmişti (46).

Yaşadığı aşkın, kendisini adeta ölümsüzleştirdiğini, hiçbir şeyin ona zarar veremeyeceği aşkın bir konuma taşıdığını duyumsayan Nûran (47), giderek daha kuvvetli bir şekilde Sermet'i, kendisinin bir parçası olarak görmüş (187); Sermet ile *Ben Tasavvuruna Ötekini Katma Modeli*'nde (Şekil 2) belirtilen tarzda güçlü bir yakınlık ve bütünlük içinde olduklarını hissetmiştir. Aron ve meslektaşları bahsi geçen bu modelde; romantik ilişkilerde tarafların, zaman içinde giderek daha fazla birbirlerinin entelektüel, teknik ve maddi kaynaklarına eriştiklerini, bu yolla sahip oldukları becerileri, donanımları, bilgileri arttırdıklarını ve duygusal olarak kendilerini partnerlerine giderek daha yakın hissetmeye başladıklarını belirtmişlerdir (Aron ve Aron; 1986; Aron vd. 1992; Aron ve Aron, 1997). Nûran da sahip olduğu tüm maddi, manevi ve entelektüel kaynakları tam bir iman ve teslimiyet içinde ve çok hızlı bir seyir halinde Sermet'e açmış; onun da kendisine aynı mukabelede bulunduğunu hissetmiştir. Böylece “öteki ile ben arasındaki aracısız bağ” (Bayraktar 2010: 123) aşk ilişkisi içinde güçlü bir şekilde kurulmuştur.

Şekil 2. Ben Tasavvuruna Ötekini Katma (Aron vd. 1992: 597)

3. *Beşeri Aşkta Büyü Bozumu*: Dîlrûba Hanım'ın Sermet'in evli ve dört çocuklu olduğunu öğrenmesi ve bu durumdan Nûran'ı haberdar etmesiyle birlikte saadet dolu günleri sona ermiştir. Nûran, bu haberi duyunca aşka, saadete ve Sermet'e olan inancını yitirmiştir. Aralarına giren bu gerçek/yalan, yaşadıkları aşkın ilk büyüünün kaybolmasına neden olmuş; Nûran'ın içindeki "tam saadet emelinin" ölümüne yol açmıştır. "Yüksek bir yerden düşmüşçesine sarsılan" (53) genç kadın Sermet'ten uzaklaşarak gerek geçmiş güzel günlerinden gerekse sanatından güç alarak toparlanmaya çalışmıştır. Bir süre sonra Sermet yeniden Nûran'ın karşısına çıkmış; onu evliliğinde mutsuz olduğuna, onunla tanıştığından beri eşiyile herhangi bir cinsi münasebetlerinin bulunmadığına, zaten boşanmak üzere olduğu için bu konudan bahsetmeye gerek duymadığına ikna etmiştir. Bunun üzerine Nûran, sevdiği erkeğin kendisinden sakladığı gerçeklerden duyduğu ıstıraba ve yaşadığı hayal kırıklığına rağmen, duyduğu sevgiye hürmeten ilişkilerini sürdürmeye ve Sermet'in boşanmasını beklemeye karar vermiştir:

Onun iyice anladığı bir tek şey vardı: Saâdet emelinin ölümü. Evet her şey olabilir, belki Sermet'le evlenir, belki onu çok sevmekte devâm eder. Fakat Sermet'i artık eski gözle görmesine imkân var mı? Nerede o mucize ki, eski inanmayı, eski benimsemeyi geri getirebilsin? Artık ne zaman Sermet'i görse, hep onun yabancı bir kadınla birleştiğini ve dünyaya dört evlât yetiştirdiğini düşünüyordu. Ne çâre ki gönlünü bağladığı yerden çabucak çözüp kurtarabilecek yaratılıştaki bir kadın değildi (53).

4. *Beşeri Aşkta İstirap (Ülker Fırtınası)*: Boşanma ilanının çıkmasına çok kısa bir süre kala Sermet, boşanmaktan vazgeçmiş; eşine ve çocuklarına geri dönmüştür. Böylece aralarındaki ilişkide Nûran'ı buhrana düşüren bir ıstırap devri başlamıştır. Sermet'in kendisini terk etmesi sebebiyle "iman noktasından" (90) vurulan Nûran, büyük bir içsel yıkım yaşamıştır. Bu buhranlı günlerin ardından annesinden kalma köşküne yerleşen genç kadın,

yanına yalnızca aşçısı Hüseyin Ağayı alarak herkesten uzak yaşamaya başlamış, adeta “herkes için ve her şey için nâmevcut” bir hale gelmiş, “kendi ruhunun yasına gömülmüştür” (99). Aynı zamanda kendi içinde “Niçin inandım? Çürük ve dejenere bir adam için bu kadar sevgi, bu kadar îman bana nereden geldi? Ben ki, hep güzeli ve sağlamı sevmişim. Bugüne kadar beni hiç aldatmayan sevitabii nasıl oldu da beni Sermet’e götürdü?...” (80) sorularına cevap aramıştır. Kader olgusuna inanmadığından bütün hatanın kendisinde olduğu hükmünü vermiştir. Öte yandan kaybettiği başka bir şey olduğunu hissetmiş, fakat o şeyin eksikliğini derinden duyumsamasına rağmen ne olduğunu bulamamıştır (81).

Bir süre sonra Sermet, onu ziyarete gelmiş ve yeniden bir araya gelme talebinde bulunmuştur. Nûran, onun kendisini yarı yolda bırakmış olduğu hissini yaşıyor olsa da sevgisinin hatırına ilişkilerine devam etmeyi kabul etmiştir. İlişkilerinin bu döneminde Sermet, Nûran’ı eşinin ve çocuklarının yaşadığı Mühürdar’daki evinde ağırlamak istemiş, genç kız gönülden istemese de gitmeyi kabul etmiştir. Ancak o gece Sermet, sevdiği kadınla ile aynı çatı altında olmasına rağmen karısı ile birlikte olmuştur. Bu duruma kendi gözleriyle şahit olan Nûran, Sermet’in bir gece bile nefesine hakim olamayışı karşısında derinden sarsılmıştır. O gün aynı zamanda Sermet’in oğlu Seymen ile aralarında bir konuşma geçmiş, çocuğun konuşma sırasında kullandığı “benim yolum” (109) ifadesi, Nûran’ın benliğine hasatını daha sonra toplayacağı tohumlar ekmiştir; zira Seymen’in sözleri daha sonra kendisine “Yolum! Hani ya Nûran’ın yolu nerde kaldı?” (116) sorusunu sormasına vesile olmuştur.

Bu olayın ardından Nûran, önce bir süre yine ıstırapıyla baş başa kalmış, daha sonra babasının Maltepe’deki evine misafir olmuştur. Onunla yaptığı sohbetler hem içindeki Allah sevgisini yeniden anımsamasına hem de ruhen toparlanmasına yardım etmiştir. Babası, ona beşeri olanın fâni olduğunu, tek hakiki dayanak noktasının Allah olduğunu hatırlatmıştır (134). Bununla birlikte Nuran, kendi evine uğradığı bir gün Sermet’ten gelen ihtirash mektupları okumuş, ruhen ve bedenen Sermet’tin hasretine dayanamayacağını hissetmiş ve babasının yanından ayrılarak yeniden Sermet’le birlikte olmaya başlamıştır.

Sermet, karısıyla hiçbir cinsi muhabbeti olmadığına yemin etmiş, fakat bir süre sonra Nûran, eşinin ondan bebek düşürdüğünü öğrenerek sevdiği erkeğin ihanetiyle bir kez daha karşı karşıya kalmıştır. Ayrıca yine aynı gün Seymen ile aralarında geçen bir konuşma sırasında Nûran yalnız kendi mahreminde değil toplum nazarında da müşkül bir durumda olduğunu (108); eğitilmiş ve mesleğinde başarılı bir insan olduğu halde yaşadığı yasak ilişki içinde kendisini heba ettiğini fark etmiştir: “Sen âdeti, ahlâkı çiğnemiş bir kadınsın. Azgınlık

senin gözünü bürümüş, (108) mektebe gider gibi huzurlu bir vicdanla âşığının âile evine gidiyorsun. (...) Kendi değerini unutmuş bir zavallısın. Allah'ın sana vergisi olan yüksek kudretle ömrünü Sermet'ler, Müzeyyen'ler arasında ufaladığına utan!" (109) diyerek kendi tutum ve davranışlarını eleştirmiştir. Nûran'ın bu iç sorgulamaları giderek şiddetlenmiş ve kendisini hiçbir şeye layık görmemeye, "izzetinefsini bile korumaya hakkı" olmadığını düşünmeye başlamıştır:

Bu kaçınıcı ayrılış ve kaçınıcı barışmak, sayısını Allah bilir. Nûran zannediyor ki, kaderin cilvesi karşısında kimse kendisi kadar âciz ve müdâfaasız kalmamıştır. Bugünkü hayâtın yirmi beş senelik mâzîyle hiçbir noktada münâsebeti yok. Genç kız kendisi için yerine göre her türlü âtî tasavvur etmişti. Yalnız, bir defa bile aklına getirmemişti ki; ola ola, nihâyet bir alaturka çalgıcının sevgilisi olacak. Sevgili... Hatta, hatta metresi! Kendi kendini sokağa atan bir izzetinefsin incinmekten korunmak hakkı yoktu. Evet, metresi (153). Bütün bunlar geçici haller olabilirdi. Nûran böyle şeylerden ürkecek değil. Fakat işin can noktası şu ki, genç kızda mânevi muvâzene, gaye, huzur kalmadı. Mihverini kaybetti. Öyle irâdesiz, kararsız yaşayıp gidiyor. Mâzîyi düşünemiyor, çünkü mâziden utanıyor; âtîyi düşünemiyor, korkuyor. Şerefli bir geçmişi unutan, inkâr eden, üstünden atan bir insan gelecekte ne bekleyebilir? (153) Bâzen eline bir nota alıyor ve o mûsikîyi gözleriyle dinliyor. Bâzen de piyanoya doğru küçük hamleler yapıyor. Doğrusu aranırsa kendini artık müzik yapmaya, müzik dinlemeye lâayık görmüyor. Bir defasında Wolf'un bir şarkısını çaldı ve ağladı (154).

Nûran'ın bu içsel çatışmalar içinde olduğu ayrılık sürecinde Sermet, çalışma ortamındaki başka bir kadınla -Letâfet Hanım ile- ilişkiye girmiş, eski sorumluluk duygusundan uzak günlerine geri dönmüştür. Nûran, her ne kadar "bana ne" (191) diyerek Sermet'in başka kadınlarla girmiş olduğu ilişkileri görmezden gelmeye çalışmış olsa da, bu duruma içte içe üzölmüştür. Ancak hem hissettiği aşkın marazi yanlarıyla hem de yaşadığı ıstırap duygusuyla başka çıkmayı zaman içinde giderek daha iyi öğrenmiştir. Sermet'in talebi üzerine ilişkilerine son bir şans vermiş, ancak onun bunu değerlendirememesi sonucunda, "bağ bozumu/hudutların çizilmesi" kısmında da bahsedileceği üzere, hayatlarının "fezada ayrı istikametlerde yol alan iki küre" olduğunu kabullenmiştir (183).

5. *Beşeri Aşkta Hudutların Çizilmesi (Bağ Bozumu)*: Benliğinin hudutlarını kaldırarak kendisini Sermet'e adayın Nûran, zaman içinde sevdiği erkeğin kendisini kişisel alanına dahil etmediğini hissetmeye başlamıştır:

- Sermet! dedi, biliyor musun dünyâda en büyük hıyânet hangisidir? Birisi sana bütün ruhu ile inanır ve teslim olursa; fakat sen kendini bütün vermediğin halde ona aynıle mukabele eder gibi görünürsen bu en büyük hıyanettir. İki insan arasında kale duvarları ya

vardır ya yoktur. Bakarsın ki, karşısındaki kendi kalesini yıkıyor, hudutları siliyor ve sana tâ kendi can evine kadar bir yol açıyor; o zaman sen de istihkâmını devirmelisin. Ve illâ karşındakine demelisin ki: Dur, ne yapıyorsun, siperinden çıkma! (65)

Nûran'ın benliği yaşadıkları ilişki içinde adeta erimiş ve aralarındaki ilişki, tarafların “şahsiyetlilikleriyle ve içlerine kapanmadan” (Gürsoy 2014: 219) buluşacakları bir diyalog alanı değil, “Sermet'in efendi, Nûran'ın köle, Sermet'in her şey, Nûran'ın hiçbir şey” (21) olduğu bir birliktelik iklimi içinde yol almıştır. Dolayısıyla bu süreç, Burris, Rempel, Karl, Munteanu, ve Therrien'a (2013) tarafından yapılan *romantik ilişkilerde taraflardan birinin, benliğini diğerinkiyle bütünleştirerek genişletme arzusunun aşırıya götürmesi ve azaltmaması halinde, bu arzunun adeta kanserli bir tümör gibi hem kişinin kendisine, hem partnerine hem de diğer insanlara zarar verici hale geleceği* tespitiyle paralel sonuçlar doğurmuştur. Nûran, ilişkilerinin son zamanlarında “Sermet'in her ne pahasına olursa olsun, hatta Nûran'ı da gözden çıkarmak pahasına bile olsa, kendi husûsî atmosferinde kalmak” (187) istediğinden emin olmuş; bunun üzerine yollarının ayrı olduğunu kabullenmeye başlamıştır. Bu idrak, hem Nûran'ın benlik hudutlarını yeniden çizmesine vesile olmuş hem de yeniden doğuşunun en güçlü motivasyon kaynaklarından biri olmuştur. Başka bir deyişle tıpkı olgunlaşan üzümlerin bağ bozumu döneminde dallarından koparılmalrı gibi, Nûran da yaşadığı ıstırap dolu günler sonunda Sermet ile bağlarını zayıflatacak manevi olgunlaşmaya ulaşmıştır.

6. *Yeniden Doğuş/Kendini Yeniden İnşa*: Nûran esasında Sermet ile ilişkisinde yaşadığı her duygusal buhranın ardından ruhi bir ölüm sürecine girmiş ancak farklı kaynaklardan beslenerek hayata yeniden tutunmayı başarmıştır. Bu tutunmalar, başlarda fâni ve geçici şeylere yönelik iken; zamanla sabit ve mutlak bir dayanağa (212) doğru yol almıştır. Zira Nûran, beşeri aşkın benliğini tutsak eden yanlarından arındıktan sonra “en büyük mucizeye, bâsübâdelmevte (yeniden doğuşa) ulaşmış ve alnını Tanrı'nın eşiğine koymuştur” (22). Beşeri aşkla ilgili yaşadığı olumsuz deneyimlerin Nûran'ı yıprattığı dönemler olmuşsa da bu ıstıraplar, onun kendi içindeki ilahi cevherle buluşmasını olanaklı kılarak yeniden ve daha güçlü bir şekilde doğuşuna vesile olmuştur:

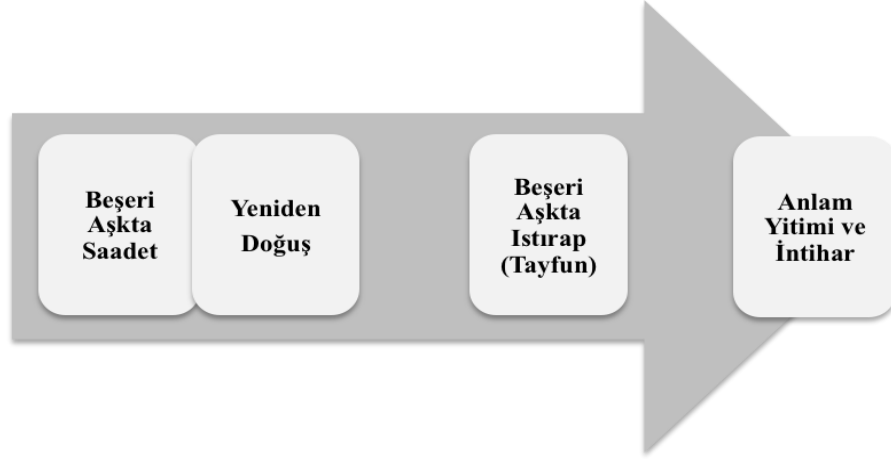
Büyük acılar gerçi benliğimi dağıtıyor; fakat öyle bir dağıtış ki güya bir meyvenin bütün eti kabuğu düşüyor da ortada yalnızca çekirdeği kalıyor. O halde şöyle demek lâzım: Büyük ıztıraplar benliğimizin özünü meydana çıkarıyor. Ben her şeyimi kaybettim. Evvelce bütün varlığım gibi görünen her şey benden gittikten sonra hakîkî kendimi buldum. Aşk ölümden kuvvetlidir; fakat hayat, aşktan da kuvvetlidir. Hayat deyince burada anladığım mefhum hepimizin ömrüne ezelden vergi olan ilâhî kıvılcımdır. Onu yıkacak bir gücü dünya

yüzünde tasavvur edemiyorum; çünkü o, yaradanın malıdır. İçimde taşıdığım bu ilâhi saltanatı benden Sermet de alamadı. En düşkün ve sefil anlarımda ölmez kudretimi en büyük berraklıkla gördüm (21).

7. *Hayat Hamlesi (Görev Bilinci ve İlahi Bilinç ile Eyleme Geçme)*: Nûran, Sermet'e duyduğu aşkın benliğini esaret altına alan karanlık dönemlerini atlatmakta ve kendini ruhen yeniden inşa etmekte muvaffak olduktan sonra; Uğurcan (2001) tarafından da değinildiği üzere, Doğu ve Batı müziğinin sentezini yapma, notaya geçmemiş eserleri derleme ve Türk operasının kurulmasına hizmet etme yoluyla güçlü bir hayat hamlesi yapmış, kendisini mesleğine ve memleketine adamıştır. Ruhsal açıdan olgunlaşmış, ona “kendin için bu dünyâda ne istersin? deseler ‘Bana düşen vazifeyi tamamdanda daha üstün yapmak’” (209) diyecek ölçüde “şahsi dert ve gayelerden” (209) arınmıştır. Ayrıca “babasının kastettiği mânâda ‘Allah’ı sevmenin’ ne olduğunu” (210) anlamış, “mutlak huzuru yalnız Allah’ta” (212) bulabileceğini kavramış ve bu bilince uygun bir hayat sürmeye yönelmiştir. Buna karşın Sermet, onun yaşadığı ruhsal ölüm ve yeniden doğuş süreçlerini kavrayamamış, “kendisinden hıyânet gördüğü için aşka küstüğünü, şayet uzun bir vefâ ve sevgi bulursa yeni baştan bağlanabileceğini zannederek” (215) onun evinde bir hizmetli gibi çalışmaya, bir gün yeniden eski günlerine döneceklerini umut etmeye devam etmiştir. Aşkın seyri hususunda yukarıda üzerinde durulan yedi temel nokta, bir doğru üzerinde kesintisiz yol alırcasına değil, Uğurcan (2001) tarafından da belirtildiği üzere ileri-geri adımlar halinde gerçekleşmiştir.

1.2. Nûman Bey ve Eglantin İlişkisi

Dilrûba Hanımla evli olan ve Tûran ile Selçuk isimlerinde Almanya ve İngiltere’de tahsil gören bir kız ve bir erkek evlat babası olan Nûman Bey, elli beş yaşında, yakışıklı, varlıklı (ancak maddi gücü giderek zayıflayan) bir erkektir. Gerek gençlik yıllarında gerekse evliliği boyunca çapkın bir erkek olan Nûman Bey, ilk gerçek aşkını Eglantin (Yaban Gülü) adını verdiği Madam Scheinder ile elli beş yaşında yaşamıştır. Avusturyalı bir tüccarın eşi olan Eglantin, zaman içinde onun aşkına karşılık vermiş ve sevgili olmuşlardır. Yaşadıkları aşk, Şekil 3’teki seyir halinde gelişmiştir. Şekil 3’te görüldüğü üzere Nûman Bey ve Eglantin ilişkisi, Nûran ve Sermet’in ilişkisinden farklı bir seyir izlemiş, bir intiharla nihayet bulmuştur.

Şekil 3. Nûman Bey ve Eglantin İlişkisinde Aşkın Seyri

1. *Beşeri Aşkta Saadet ve Yeniden Doğuş*: Nûman Bey, Eglantin ile birlikte hayatında ilk kez gerçek aşkı tattığını hissetmiş, “Benim için dünyâda sizden daha mukaddes ne olabilir? Allâh’ım olduğunuzu ben size nasıl söyleyeyim? Öldüm, toprağımda çürümüştüm bile. Sonra siz mezarıma geldiniz, kalk dediniz ve ben dirildim. Ben, bâsübâdelmevti yaşadım, Eglantin. Beni dirilten, bana ikinci hayâtı veren sizsiniz” (28) diyerek kendini tam bir teslimiyet içinde Eglantin’e adamıştır. Çapkın mizaçta bir kadın olan Eglantin, o sırada kocasına yalnız Nûman Bey ile değil, farklı erkeklerle de ihanet etmektedir. Nûman Bey ise onun yalnızca kendisiyle gönül ilişkisi içinde olduğunu sanmaktadır. Eşinin Eglantin’e giderek daha fazla kendini kaptırdığını sezen Dilrûba Hanım Eglantin’in gönül işlerini araştırmış, hala bir denizci ile ilişki içinde olduğunu öğrenmiş, Nûman Bey’e isimsiz bir mektup yazarak onu uyarmış ve bu aşktan soğutmaya çalışmıştır. Nûman Bey, mektubu aldığı anda Eglantin’e yazılanların doğru olup olmadığını sormuş, ancak onun mutlak suretle bu iddiayı reddettiğini görünce tüm şüphelerini rafa kaldırarak sevdiği kadına inanmıştır.

2. *Beşeri Aşkta İstirap*: Nûman Bey ve Eglantin arasındaki saadet dolu günler, Eglantin’in bir gün hayatına başka bir erkek –Kaptan Ruçimano- aldığını itiraf etmesiyle son bulmuştur. Nûman Bey, bu itirafla derinden sarsılmış, içsel bir yıkım ve kıskançlık krizleri yaşamış, güçten düşmüş, Eglantin’i tamamen kaybedeceği endişeleri içinde gün geçtikçe daha da çökmüş ve kendisini hem sevdiği kadından hem de ailesinden ve toplumdan soyutlamıştır.

3. *Anlam Yitimi ve İntihar*: Yaşamına anlam veren ana dayanağı kaybettiğini hisseden Nûman Bey, aşağıda yazmış olduğu mektupta da görüldüğü üzere, daha önce sahip olduğu birçok olumlu özelliği, inancı, eylemi artık sürdüremez hale geldiğini görerek intihara sürüklenmiştir.

Beni kurtar, Eglantin; beni kurtar, ben ölüyorum. Meğerse beni senden başka hayâta bağlayan bir şey yokmuş. Eskiden kuvvetli bir temelim var, zannederdim. Vatanım, âilem, içtimâi mevkiim. Hani nerede? Bugün hiçbir şeyden kuvvet alamıyorum artık. Cumhûriyetin onuncu yıl dönümünde benim yerim bu تنها yazıhane mi olacak? Dışarıda millet uğul uğul çağlıyor. Ben, İstanbul'un en ileri gelen âile reisi sıfatı ile Türk'ün bayramında faal bir rol almalıydım. Halbuki koltuğuma dökülmüş gibiyim. Her şeye lâkaydım; Eglantin, her şeye. Eskiden sevgilerim, ideallerim vardı. Hiçbirisi kalmadı, hepsi eridi. Söyle, seni kaybedecek miyim? Son sesimle sana yalvarıyorum. Beni kurtar, bir mûcize yap (96).

Eglantin, Nûman Bey'i kaybettikten sonra aşkının kıymetini anlamış ve bir daha kendisini onun gibi seven birini bulamayacağını düşünmüştür. O günlerde kırklı yaşlarını sürmenin bunalımını yaşadığından Nûman Bey'in intiharı üzerinden kendi güzelliğini ve değerini insanlara duyurmaya, ilişkilerini efsaneleştirmeye çalışmıştır. Nûman Bey'den sonra karşısına çıkan her erkekte onun özelliklerini aramış, en sonunda onu andıran Nuri Bey ile evlenmiş ve Leyla adını alarak Türk vatandaşlığına geçmiştir.

Yukarıda genel hatlarıyla özetlenen aşk ilişkilerinin seyirleri arasındaki en temel ayırım, yaşadıkları romantik ilişkilerde Nûran'ın -babası Ali Fethi Bey'in de yardımıyla içindeki ilahi kıvılcımı keşfetmek ve sabit ve mutlak bir dayanağa, yani Allah sevgisine, tutunmak suretiyle yeniden doğması; Nûman Bey'in ise yeniden doğuş noktası ve ana anlam kaynağı olarak bir insanı seçmiş olması, dolayısıyla kaybedilme ihtimali olan fâni ve geçici bir dayanağa tutunmuş olmasıdır.

2. Kahramanların Aşka İlişkin Tutumları

Bu başlık altında Nûran ve Sermet ile Nûman Bey ve Eglantin'in yaşadıkları romantik ilişkilerde, aşka ilişkin ne tür tutumlar sergiledikleri ve bu tutumların Lee'nin *Aşkın Renkleri Teorisi*'nde hangi aşk tarzlarına karşılık geldiği ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bu teori, bir edebiyat eseri üzerinden ilk kez incelendiğinden, bu kısımda önce Lee'nin aşk tarzlarının kısa bir açıklaması yapılmakta, ardından romandan alıntılar yoluyla kahramanların hangi aşk tarzlarını benimsedikleri tahlil edilmektedir.

Çok boyutlu aşk teorilerinden birinin mimarı olan Lee (1977), altı aşk tarzından oluşan bir tipoloji ortaya koymuştur. Aşkı ya da aşk türlerini tanımlamaktan ziyade, aşk tarzlarının kişisel ve sosyal ifadelerini inceleme amacı güden Lee, teorisini "renk" analogisine başvurarak yapılandırmış ve insanların tıpkı birincil, ikincil ve üçüncül renkler arasındaki ilişkiler gibi çeşitli kombinasyonlar halinde ifşa edilen aşk tarzlarına sahip olduğunu öne sürmüştür.

Yaptığı incelemeler sonucunda aşka ilişkin altı tutumu, Yunan ve Latin terminolojisine başvurarak şu şekilde adlandırmıştır: Eros (tutkulu aşk), Ludus (oyunsu aşk), Storge (arkadaşça aşk), Mania (sahiplenici, obsesif aşk), Agape (fedakarca, özgecil aşk) ve Pragma (faydacı aşk, alış-veriş listesi aşkı) (Lee, 1977).

Lee'ye (1977) göre Eros'ta âşıkların aradığı, cinsel olarak arzuladığı fiziksel bir tip vardır ve bu tip aynı zamanda güzelliğin simgesidir. Ludus'ta görece kısa ve çoklu ilişkilere dayalı, müsamahakar bir aşk söz konusudur. Bu aşk tarzında ilişkiye dahil olma düzeyi ve kıskançlık duyguları kontrollüdür. Storge'de tutku ve şehvetten ziyade uzun süreli bağlılığı merkeze alan ve yavaş yavaş gelişen arkadaşça bir aşk söz konusudur. Mania, takıntıya varan (obsesif), kıskançlık da dâhil olmak üzere her tür duyguyu üst düzeyde yansıtan tutumları temsil etmektedir. Agape, fedakârca kendini adamayı ve koşulsuzca sevmeyi merkeze alan aşk tarzıdır. Bu aşk tarzında, sevdiğine kendini adama âdeta bir ödev ve görev addedilmektedir. Mantiğin en baskın olduğu aşk tarzlarından biri olan Pragma'da ise zihinde ideal bir eşte olması gereken kişisel, sosyal, demografik ve ekonomik özelliklerle ilgili bir liste vardır ve bu özelliklerle uyumlu bir eşleşme yakalanmaya çalışılmaktadır. Bu aşk tarzları, kişilerin hayatlarında tek başlarına baskın olabileceği gibi, birbirleriyle etkileşim halinde, başka bir deyişle aynı anda birkaçının özelliklerini bir arada gösterecek şekilde de ortaya çıkabilir. Örneğin kişi, hem fiziksel güzelliği merkeze alabilir hem obsesif bir halde zihni sürekli sevdiği ile meşgul olabilir hem de fedakârca kendisini ilişkisine adayabilir (Lee, 1977).

Romanda dört karakter de birden fazla aşk tarzının özelliklerini sergilemektedir. Nûran'ın aşk tarzları beşeri aşkı yoğun bir şekilde deneyimlediği dönemlerde Eros, Agape ve Mania olarak görülürken beşeri aşkın küllendiği son aşamada aşk yerine dostluğun öne plana çıktığı söylenebilir:

Eros: Bâzen sizi öpmek için uzanırdım. Fakat bütün vücudum kesilirdi, dudaklarım titrerdi, geri çekilirdim. Ne kadar güzelsiniz, yüzünüze bakmaya korkardım (102).

Esas olan bir tek şey vardı: Sermet'in aşkı. Bu sevişmedeki çılgın ateş ve öldürücü lezzet dünyâda her şeyden üstün, her şeyden kuvvetliydi (154).

Meğerse Nûran, ince ruh nüanslarını duyan ve halka duyuran bir artist değil, alelâde bir kadıymış. Sevdiği erkekle berâber sevişerek yaşamayı her şeyden üstün tutan bir dişi, bir Havvâ, gelişigüzel bir kadın (155).

Agape: O, en değersiz kadınların bile zorluk çıkarmalarına, nazlanmalarına alışmıştı. Halbuki Nûran, ilk günden beri hep peki demiş, onun her arzusunu derhal yerine getirmişti (44).

Nûran az mı kahramanlık gösterdi? Her şeyi sineye çekip dört çocuklu bir adama varıyor, hem de elinde udundan başka şeyi olmayan köhne, babayâni bir herife (64).

Mania: Dâima bir arada bulunmak, birbirinin havasında yaşamak, Sermet ve Nûran için en birinci ihtiyacı (105).

Genç kız onu (Sermet'i) apâşikâr o zavallı Müzeyyen'den, çocuklarından, hatta eskisinden bin beter bir ihtimalle ancak haftada birkaç defa yokladığı köhne ve ruhsuz evinden kıskanıyor (156).

Nûran, Sermet'i hem fiziksel olarak güzel ve çekici bulmuş hem de ona karşı yoğun cinsi arzular hissetmiştir (Eros). Aynı zamanda bir önceki bölümde belirtildiği gibi, Sermet'in yalan ve sadakatsizliklerini bağışlamış, toplum gözünde "ahlaki açıdan zayıf" bir kadın olarak algılanmayı göze almış, mesleğini icra etmekten uzaklaşmış, onun isteği üzerine evinde misafir olmuş, eşi ve çocuklarıyla birlikte zaman geçirmiştir. Nûran bunlara benzer daha pek çok fedakârca davranışı, duyduğu sevginin ona yüklediği doğal bir vazife olarak görerek yerine getirmiştir (Agape). Aynı zamanda Sermet'i her şeyiyle ve her zaman sadece kendisine ait görmek istemiş ve onu eşi de dahil olmak üzere diğer kadınlardan kıskanmıştır (Mania).

Sermet'in aşk tarzları Eros, Ludus, Mania ve ilişkilerinin son evresinde Agape olarak ortaya çıkmaktadır:

Eros: Fakat Nûran çok güzeldi. Sermet de maâlesef çok âşıktı. (...) Onun (Sermet'in) bir sarılma, bir boğuşma ânında eli meselâ bir kadın göğsüne değer, o anda her şeyi unuttur. Oda birdenbire karanlık zevkler diyârı olur. Çılgın nabız, görülmemiş âyinleri îlan eden çan sesi gibidir. İhtiraslı dudaklar duvar boyunca sürünür (104).

Genç adamda bu aşk hiç fâsıla vermeyen bir sızı gibiydi. Nûran'a dâima temas etmeye, onun hiç olmazsa elini tutmaya yahut dizine dokunmaya ihtiyacı kriz derecelerini buluyordu (112).

Ludus: Kendisiyle Sermet hakikatte ayrıydılar, çünkü Sermet'te gönül kaçaklığı vardı. Nûran'ı seviyor; fakat Müzeyyen'i de biraz seviyordu. Ne bir tarafa ne öbürüne tam bir teslimiyet gösteremiyordu (156).

Kadınlara Sermet'in hayâtında hava ve su gibi tabîi olarak mevcut. Buna alışmak gerekti ve alışmıştı zâten (191).

Hıyânet meselesi sizin zannettiğiniz kadar basit bir şey değildir. Bırakın ki, şark erkekleri hâlâ hıyâneti bir kabadayılık, bir mârifet sanırlar. Senin Sermet Bey'i de herhalde yüzde yüz bir şarklı diye kabul etmeliyiz. (...) Seni bir defa eline aldı ya, alt tarafını düşünmez, gününü gün etmeye bakar. Derken karşısına Letâfet (168) Hanım çıkar. Senin üzerine onunla da münâsebetе girişir. Çünkü bu kadın ona yepyeni bir âlem gibi görünür. Erkek kadının peşinden sürüklenmez, ona tâze bir hayat, değişik bir üslûp, velhâsıl bu dünyadan gayri bir dünya vaad eden bir illüzyon avcısıdır. İşte böyle Letâfet'ler, Müzeyyen'ler, daha bilmem kimler için Nûran ayaklar altına alındı (169).

Mania: Nûran her yerde ve her an için kendisinindir. Köşke kaçsa, Sermet duvarları aşacak, camları kıracaktır. Kalabalık bir cemiyetin arasına sokulsa, sanmasını ki, Sermet skandal çıkarmaktan korkar. Sermet her yerde ve göğsünü gere gere îlan edecektir ki, Nûran onun karısıdır. Her ne olursa olsun, on dört senelik değil ya isterse kırk senelik evli bulunsun, çocuklarının adedi düzineleri doldursun, Nûran gene Sermet'indir. Nikâh mı lâzım? Pekâlâ. Kıskanç insanların çanına ot tıkamak zamânı yaklaştı. Nûran onun kolları arasına girecek ve değil ihtiyarlamak, çürüse, erise bile Sermet'in ateşini söndüremeyecektir (54).

Fakat ayık veya sarhoş Sermet hep Nûran'la meşguldü (86).

(Sermet) Kabil olsa başını bu ayaklara gömecek, bu çok sevdiği vücudu ebediyen kendine zincirleyecekti (65).

Agape: Sermet şimdi Nûran'a yalvarıyor, bütün ömrünü ona vakfetmek istiyordu. Çok defa gözlerinde yaşlarla, evlenmek için Nûran'ın ellerine kapandı (202).

Sermet, genel olarak fiziksel güzelliğe önem veren, onu arayan, bulduğunda tutkuyla o bedene sahip olmayı amaç edinen bir tutum içindedir (Eros). Ulaşamadığında ise o bedene sahip olmanın emeliyle sürekli olarak onu düşünmekte, istemekte, her an o kişiyle birlikte olma arzusu duymaktadır (Mania). Ancak hedefine ulaştıncaya bir süre sonra sıkılıp uzaklaşmaktadır. Başka bir deyişle tek bir kadına tam anlamıyla bağlanamamakta, başka romantik partnerler bularak onlara ihanet etmektedir (Ludus). Ancak Nûran'ı kaybettiğini anlayınca tüm ömrünü ona adamaya yönelmiş, Nûran'a duyduğu aşk uğruna -onun karşı çıkma çabalarına rağmen- müziği/mesleğini bırakıp köşkünde bir hizmetli gibi çalışmaya başlamıştır (Agape).

Nûman Bey'in aşka ilişkin tutumlarında gerçek aşk öncesinde Ludus hakimken sonrasında Eros, Mania ve Agape görülmektedir:

Ludus: Nûman'ın memleketin en yakışıklı erkeği olduğu herkesin ağzında idi. Hâlâ da aşk mâcerâları yaşıyor... Dilirübâ'yı, gençliğinde çılgın isyanlara sürükleyen bu

mâcerâlar, yirmi beş seneden beri kopmayan bir zincir gibiydi. Fakat bu sonuncu mâcerâ, Dilrübâ bundan korkuyordu. Bu geçici bir heves, bir fantezi, bir arzu değildi. Bu sefer Nûman'ın hayatında aşkı bu, ilk defa olarak elini uzatan ve ona bir işaret veren aşk (27).

Eros: Sizin kadar genç ve güzel bir kadının ben ihtiyara aşkını verebileceğini düşünmeye bile cesâret edemezdim (28).

Mania: “Nûman’la her gün buluşuyorlardı. Her gün demek azdır. Çünkü Nûman onun her boş dakikasından istifâde ediyor, onun ziyârete gittiği salonlarda bulunuyor, şehirde yolunu bekliyor, onu pencerede görmek için sokaktan geçiyor, telefon ediyor, mektup yazıyor. Her yerde ve her şeyde Nûman var. Bir bukette, bir kitabın yaprakları arasında, bir şişe lavantada... Bu adamın aşkı Camille’in hayâtında boş bir nokta bırakmak istemeyen baskın bir sel gibiydi (27).”

Nûman’ın üzerinde kloroformla bayılmaya benzer bir hal vardı. Ellisinden sonra gelen bu ilk ve şiddetli aşk onu çok hırpalamıştı. Son haftaların şüpheleri, ölüm acısından beter kıskançlıkları da yüklenince Nûman büsbütün yıprandı (62).

Agape: Nûman, Eglantin’in bir işaretiyle her şeyi bırakıverecekti. Karısını, çocuklarını, servetini, şerefini, hayâtını... Hakîkî bir aşk ancak böyle olurdu, en müthiş fedâkârlıklar silsilesini sıralayabilecek bir kuvvet. Bundan gerisi yalandı (61).

Nûman, hem bekarlık zamanında hem de evliliği boyunca sürekli eşini aldatarak farklı ilişkiler ağı içinde geçen bir ömür sürmüştür (Ludus). Eglantin ile tanışıp gerçek aşkı bulduğunda ise uğruna her şeyi feda etmeyi, tüm ailesini terk etmeyi göze almıştır (Agape). Bu tutumlarının yanı sıra her anını Eglantin’i düşünerek geçirmeye başlamış, ondan başka bir şey düşünemez hale gelmiş (Mania), yaşamının anlamını Eglantin ve aşkı üzerine inşa etmiştir.

Eglantin’in aşka ilişkin tutumları ise Nûman Bey ile ilişkileri öncesi ve sırasında Eros ve Ludus, onun intiharının ardından Pragma’ya dönüşmüştür:

Ludus: Bizim madam (Eglantin) hercaidir. Üç gün sever dördüncü gün bırakır.(55)

Bu adam karısına gayet geniş hürriyet vermiş. (...) Türkçesi iki gözünü birden yummuş. Madam pek çok âşık değiştirmiş (54).

Nûman’a İstanbul’a ineceğini söylüyor ve böylelikle Nûman’ın o gün Kandilliye gelmesine mani olarak eski aşığını kabul ediyor ve yeni aşığı şüphelendirmemek için acele İstanbul’a inip öğleden sonra da onunla da bir yerde buluşuyormuş (56).

Eros: Daima çılgın, buhranlı birleşmelerle biten bu kavgalar Eglantin'in kadınlık hayatındaki en eziyetli fakat en tatlı günler oldu (61).

Pragma: Eglantin'in yıldızı da olsa olsa gene bu memlekette parlar. Gerçi biliyor: Tam büyük ve tam güzel olan şeyler dâima biriciktir, bir defaya mahsustur. İkinci bir Nûman'a rastlamak, ne burada, ne orada bütün dünyâda muhaldir. (...) O hep ve her yerde Nûman'ı arıyordu. Hiç olmazsa benzerini bulacaktı, onu da ancak bu memlekette. Garplılarda bu tip artık tarihe karışmış gibiydi, onlar bir kadın için bir briç partisi bile fedâ etmezler. Eglantin bunu böylece iddia edebilirdi, tecrübeleri vardı. Avrupa'da bulunduğu müddetçe Nûri Bey'den seyrek ve kısa mektuplar almıştı. Fakat basmakalıp nezâket cümleleri altında mahrem bir ton ona hem okşayan hem eski yaraları kanatan esrarlı bir nüvâziş gibi tesir etmişti. İstanbul'a dönüşünde Nûri Bey'e dikkat etti ve onda Nûman'ın ilk günlerini hatırlatan hürmetli, mahcup ve mahkûm bir tavır buldu. Bu defa kıymet bilecekti, bağlanacaktı. Ciddî bir gönül râbitasının ne nâdir, ne değerli bir şey olduğunu artık anlamıştı. Nûman'ın kanı pahasına öğrendiği bu hakikatten şimdi başka biri istifâde edecekti, bu dünyâ zâten böyledir. Elem dünyâsı! (185)

Eglantin, cinsi arzularının esiri olarak (Eros) evliliği süresince eşini bedenen başka erkeklerle aldatmış, Nûman Bey ona gerçek bir aşk sunduğu halde ona da bir denizci ile ihanet etmeye devam etmiştir (Ludus). Bununla beraber Eglantin, Nûman Bey'in intiharının ardından zihninde Nûman Bey'in sahip olduğu özelliklerin adeta bir listesini yapmış, bir önceki bölümden hatırlanacağı üzere bu özellikleri en çok taşıyan, ona en çok benzeyen erkekle ilişki içine girmeye karar vermiş ve bu kararı uygulamaya geçirmiştir (Pragma).

Kahramanların aşka ilişkin tutumlarının genel bir değerlendirmesi yapılması halinde ortaya çıkan tablo şu şekilde özetlenebilir: Özellikle Mania ve Eros'un aşırı uçlarda tezahür ettiği ilişkilerde, taraflar birbirlerinin hayatlarındaki en önemli figür olmak istemekte; partnerlerini tahakküm altına almaya çalışmakta; diğer sevdiklerini ihmal etmekte; varlıklarını sevdikleri kişiye bağımlı olarak inşa etmekte; isteklerinin gerçekleşmemesi halinde kendilerini ve partnerlerini yıpratıcı duygu, düşünce ve davranışlar sergileyebilmektedirler. Ludus'un yoğun şekilde egemen olduğu ilişkilerde ise tarafların sadakat ve bağlılık içinde olacağı bir diyalog alanı gelişmemektedir. Bununla birlikte söz konusu koşullar yalnızca muhataplarının yaşamlarında değil onları çevreleyen insanların yaşamlarında da olumsuz sonuçlar yaratabilmektedir. Bahsedilen bu noktalar Erol'un 28 Eylül 1962 yılında yazmış olduğu "*Aşkın Adağı ve Ödülü*" adlı makalede temas ettiği hususların altını da bir kez daha çizmektedir: "Hatâmız şu olur ki kanma bilmeyen istekler başlar... Sevgilimizi cismiyle rûhu ile tam varlığıyla kendimize kaynak etmeye, mâletmeye uğraşırız. Bir sevişme ve bir

didişmedir gider” (Erol, 2010: 324). Bu alıntı aynı zamanda, Erol’un *ben tasavvuruna ötekini katma sürecinin marazi bir hal alma potansiyeli taşıdığı* tespitinde bulunduğu işaret etmektedir.

Sonuç

Ülker Fırtınası, gerek kadın-erkek ilişkilerinde aşkın ve benliğin değişen yüzlerini güçlü olay örgüleri ile ortaya koyan kurgusu gerekse dili ve üslubu ile Türk edebiyatının önemli yapıtlarından biridir. Aşk mefhumunu tezahürleri itibariyle ele alan eserde, kahramanların aşka ilişkin tutumlarının birbirinden farklı olduğu ve zaman içinde değişkenlik gösterdiği görülmektedir. Yapılan inceleme sonucunda; karakterlerin ağırlıklı olarak Eros, Mania, Agape ve Ludus aşk tarzlarına sahip oldukları tespit edilmiş; yaşanan aşk deneyiminin hazırlık, saadet, büyü bozumu, ıstırap, hudutların çizilmesi/bağ bozumu, yeniden doğuş ve hayat hamlesi aşamalarından geçen bir seyir izlediği ve bu seyirdeki herhangi bir aksaklığın intiharla sonlanabildiği anlaşılmıştır.

Romanda kahramanlardan yalnızca birinin, yani Nûran karakterinin, beşeri aşktan ilahi aşka geçmekte muvaffak olduğu görülmektedir. Nûran’ın bu muvaffakiyete, partnerine her şeyiyle sahip olma arzusunu, hayatının tek gündemine aşkı yerleştirme çabasını ve hayattaki asıl gayelerini terk etmiş olma halini bir kenara bırakarak ulaşabildiği tespit edilmiştir. Başka bir deyişle Nûran karakterinin, beşeri aşkın benliği esaret altına alan marazi yönlerinden arındıktan sonra, yani aşkın yeniden doğuş evresine geçmesiyle birlikte şahsiyetini tam mânâsıyla ortaya koyabildiği; içindeki Allah sevgisini ve topluma karşı görevlerini yeniden açığa çıkarabildiği ve bu bilinç, sorumluluk ve imanla hayat hamlelerinde bulunabildiği gözlenmiştir. Elbette bu analizler diğer araştırmacılar tarafından da benzer değerlendirmeler yapılması halinde kuvvet bulacaktır.

Kaynakça

Açıkgöz, Halil (2002). “Safiye Erol’un Kendi Kaleminden Hayatı.” *Kubbealtı Akademi Mecmuası* 31(4), 13-22.

Açıkgöz, Halil (2002). “Bir Hicran Hikayesi Safiye Erol’da Aşk.” *Türk Edebiyatı*, 348: 44-50.

Aron, Arthur ve Aron, Elaine. N. (1997) “Self-Expansion Motivation and Including Other in the Self.” *Handbook of personal relationships: Theory, research and interventions*. Ed. Steve Duck. London: Wiley, 251 – 270.

- Aron, Arthur ve Aron, Elaine. N. ve Smollan, Danny (1992). "Inclusion of Other in the Self Scale and the Structure of Interpersonal Closeness." *Journal of Personality and Social Psychology*, 63, 596-612.
- Aron, Arthur ve Aron, Elaine. N. (1986). *Love and the Expansion of the Self: Understanding Attraction and Satisfaction*. New York: Hemisphere.
- Bayraktar, Fulya (2010). "Cumhuriyet Dönemi'nin Öncü Bir Kadın Felsefecisi: Semiha Cemal Hanım" *Felsefe Dünyası*, 52, 116-125.
- Burris, Christopher T., Rempel, John Karl, Munteanu, Armand R. ve Therrien, Patrick A. (2013). "More, More, More: The Dark Side of Self-Expansion Motivation." *Personality and Social Psychology Bulletin*, 39, 578-595.
- Erol, Safiye (2014). *Ülker Fırtınası*. İstanbul: Kubbealtı.
- Erol, Safiye (2010). *Makaleler* (Yay. Haz. Halil Açıkgöz). İstanbul: Kubbealtı.
- Gürsoy, Kenan (2014). *Birleyerek Oluşmak*. Yay. Haz. Levent Bayraktar ve Fulya Bayraktar. Ankara: Aktif Düşünce Yayıncılık.
- Lee, John Alan (1977). "A Typology of Styles of Loving." *Personality and Social Psychology Bulletin*, 3, 173-182.
- Lee, John Alan (1977). *The Colors of Love*. New York: Bantam Books, Inc.
- Uğurcan, Sema (2001). "Safiye Erol'un Romanları". *Kubbealtı Akademisi*, 30(3), 34-43.